

ביוב ללא גבולות

גלן יאגור

04.08.2013

20:00

הישראלים והפלסטינים מרעילים אלה את אלה באמצעות הזרמת שפכים מזוהמים אל מי התהום - מה שמספק תשובה החלטית ועזת ריח לשאלה מה עלה בגורל תהליך השלום. על פי סקר שערכה לא כבר רשות הטבע והגנים בישראל, יותר מ-90% ממי הביוב הלא מטופלים של הערים הפלסטיניות - יותר מ-50 מיליון מטרים מעוקבים - זורמים באין מפריע בנהרות ונחלים באורך כולל של 162 ק"מ, ומזהמים מקורות מי תהום המשותפים לשני העמים. רק 5 מיליון מ"ק מטופלים במתקנים, שרובם ברמה נחותה. ההתנחלויות מחמירות את המצב כשהן מזרימות 13% ממי הביוב שלהן בלא טיפול.

ירושלים ממחישה את הבעיה. סביב אגן נחל קדרון (בשמו הערבי ואדי אל-נאר) - המתחיל במאה שערים וטלבייה, עובר ליד הר הצופים והר הזיתים, בסילואן, ודרך מדבר יהודה אל ים המלח - נמצאים רבים מהאתרים התרבותיים, הדתיים וההיסטוריים החשובים במזרח התיכון. בהם מובילי מים תת-קרקעיים, מנזרים ונופים מדבריים עוצרי נשימה. אברהם אבינו עבר בנחל קדרון בדרכו להר המוריה, ישו עבר בקדרון בדרכו מהטבילה במדבר יהודה אל וייה דולורוזה, והחליפה השני עומר בן אלי-חטאב, תלמיד של מוחמד, השקיף מכאן אל מסגד אל-אקצא והכריז על עליית הנביא לשמים. אלא שכמות מי הביוב הבלתי מטופלים מירושלים ומיישובי הגדה הפלסטיניים גדולה מ-15 מיליון מ"ק בשנה, וצפויה לגדול ב-5% מדי שנה.

לא פלא, שראובן לסטר, פרופסור למשפט סביבתי מהאוניברסיטה העברית ויו"ר ועדת היגוי לשיקום נחל קדרון, שגיבש תוכנית אב לפיתוח אגן קדרון, כתב: "ירושלים, אחד המרכזים הגדולים של התרבות האנושית, משמשת היום כתעלה למי ביוב בלתי מטופלים ואתר להטמנת פסולת מוצקה".

החדשות הטובות הן, שניתן לפתור את הבעיה, ותוך כדי כך לחולל צמיחה כלכלית שתגדיל את הסיכויים לדו-קיום. שיקום הקדרון יגדיל את מספר עולי הרגל הנוצרים, המוסלמים והיהודים, יקדם תיירות סביבתית וארכיאולוגית ויעודד פיתוח חקלאי מקדרון עד יריחו ובכל עמק הירדן, בשטחים הישראליים והפלסטיניים כאחד.

הצעד הראשון הוא ניקוי הנחל מביוב ומפסולת מוצקה על ידי חיבור של חמש הערים הגדולות סביבו והיישובים הסמוכים להן, שגרים בהם כ-250 אלף נפש, למתקן מרכזי לטיהור שפכים. ישראל כבר ממחזרת 85% ממי השפכים שלה. המתקן יהפוך את רוב מי הביוב למים המתאימים לשימוש בחקלאות. אם הטכנולוגיה תועבר לפלסטינים, הם יוכלו להפסיק לשאוב את מי התהום היקרים לצורכי חקלאות ויקבלו יותר משאבים לצמיחה כלכלית.

שיתוף פעולה בין מומחים ישראלים ופולסטינים לרשויות מקומיות כבר התקיים בעבר. לשם כך יש להקים גוף תת־ריבוני לניהול אגן הנחל. זה יתרום להגברת הפעילות הכלכלית באזור, בלי לפגוע בסוגיית גבולות הקבע, לכשייקבעו. בעולם מנוהלים יותר מ-14 אגני נהרות חוצי גבולות, כמו ריו גראנדה, דנובה, אלבה, מקונג, מה שמסייע לצמצום סכסוכים.

ניקוי אגן נחל קדרון, יצירת משאבי מים והפיכת הנחל ממפגע תברואה לנכס כלכלי אזורי יעודדו צמיחה ויצירת מקומות עבודה. הפרויקט יוכל בעתיד לממן את עצמו ויהיה מודל לפרויקטים של תשתיות וסביבה, שהצדדים כה זקוקים להם. יהיה אפשר להעתיק את המודל הפיננסי והכלכלי לחבלי ארץ אחרים, כגון הבשור־חברון, ירקון, ג'נין־קישון, ואדי זומר־אלכסנדר.

המעמד הסופי של הגבולות וריבונות הצדדים ייקבעו בהסכמים עתידיים, אם יושגו, אך פינוי השפכים והפסולת ששני העמים מייצרים הוא סוגיה סביבתית חשובה בהרבה, שאינה פוגעת בריבונות של שום צד. הדבר עשוי ליצור אינטרסים כלכליים משותפים, שייצרו תנאים לקבלת החלטות פוליטיות, במקום מחסומים שימשיכו לעכב החלטות כאלה.

פרופ' יאגו הוא מנהל ועמית בכיר במכון מילקן